

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Митна справа»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Митна політика у механізмі забезпечення сталого розвитку України»

здобувача _____ Касап Єлизавети Володимирівни
(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: к.е.н. Кондратюк Сергій Якович

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н, професор Опарін В.М.

(підпис)

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	6
1.1 Теоретичні засади митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку України.....	6
1.2 Нормативно-правове регламентування митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку України.....	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	20
2.1 Аналіз індикаторів і показників, що характеризують організацію управління митної політики для стимулювання сталого розвитку в Україні.....	20
2.2 Аналіз стану та ефективності організації митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку в Україні.....	26
РОЗДІЛ 3 ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	32
3.1 Зарубіжний досвід організації митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку в Європейському Союзі	32
3.2 Проблеми та напрями покращення організації митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку в Україні.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність теми. Становлення України як незалежної держави, розвиток її в напрямі до правової, соціальної, демократичної, тобто такої, що відповідає всім параметрам сучасної цивілізованої країни, потребує вдосконалення всіх складових державної політики. Це, зокрема, стосується митної політики, з якою значною мірою пов'язані незалежний статус держави та визначення її місця і ролі в системі міжнародних відносин.

Виконуючи завдання, поставлені в зобов'язаннях України перед ЄС, органи державної влади України вирішують питання подальшої оптимізації і вдосконалення митної політики, прискореної адаптації економічних, правових та інституціональних механізмів до загальновизнаних міжнародних стандартів.

Інтеграція української економіки в світову, а також європейський курс розвитку передбачає лібералізацію митної політики України та спрощення переміщення товарів через її митний кордон. Виникає необхідність застосування такого типу митної політики, що забезпечить як виконання міжнародних зобов'язань в частині лібералізації, так і захист національного товаровиробника від зростаючої конкуренції іноземних товарів. Система оцінювання наслідків митної політики, ще не забезпечує комплексного відображення її взаємозв'язку з розвитком внутрішнього виробництва товарів. Тому, важливого значення набуває пошук оптимальної системи оцінювання та моніторингу стану реалізації митної політики України для забезпечення позитивних та нівелювання негативних митних ефектів. Цим, в першу чергу, обумовлюється актуальність наукової розробки проблем митної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми дослідження процедури митного контролю присвячено наукові роботи багатьох українських вчених таких як: Абрамова А.С. [1], Адаменко І.П. [2] Барановський О. І. [3], Бережнюк І.Г.[4], Білецький А.А [6], Білуха М.Т. [7], Герасимюк П.В. [13], Гуцул І.А. [19]. В дослідженнях цих вчених розглянуто багато проблемних аспектів

стосовно процедури митного контролю, проте, проблематика та особливості цього методу контролю потребує додаткового вивчення.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити теоретичні, нормативні та практичні аспекти митної політики в забезпеченні сталого розвитку України.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- дати теоретичну характеристику сутності митної політики;
- розкрити нормативно-правове регламентування митної політики у забезпеченні сталого розвитку України;
- визначити сукупність індикаторів та показників, які характеризують організацію управління митної політики для стимулювання сталого розвитку України;
- проаналізувати стан та ефективність організації митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку України;
- оцінити зарубіжний досвід організації митної політики у механізмі сталого розвитку в Європейському Союзі;
- обґрунтувати проблеми та напрями покращення організації митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку в Україні.

Об'єктом дослідження є митна політика у механізмі забезпечення сталого розвитку України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні й практичні аспекти митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку України.

Методи дослідження. Аналітичний метод використовувався для аналізу та оцінки законодавства, нормативних актів, міжнародних стандартів та даних про митну політику. Порівняльний метод дозволяє порівняти організацію митної політики в Україні з аналогічною діяльністю інших країн та міжнародними стандартами. Емпіричні методи можуть включати аналіз статистичних даних, вивчення звітів і публікацій з цієї тематики. Документальний аналіз використовувався для дослідження законодавчих актів, правил, інструкцій, звітів митних органів, статей та наукових праць з питань митного контролю.

Теоретична, методична та практичне значущість отриманих результатів. Теоретична значущість отриманих результатів полягає в узагальненні та систематизації інформації про організацію митної політики в Україні, аналізі законодавства та міжнародних стандартів, що регулюють цю сферу. Результати дослідження можуть допомогти в розробці пропозицій щодо покращення митної політики в Україні. Методична значущість полягає в тому, що робота надає вичерпну інформацію про митну політику в Україні, процедури та технології, що застосовуються. Це може бути корисно для студентів, дослідників та практиків, які мають інтерес до митної політики в Україні. Результати дослідження можуть слугувати основою для подальших наукових досліджень у галузі митної справи та сприяти розвитку науково-теоретичних підходів до організації митної політики. Практична значущість полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані в роботі митних органів, правоохоронних органів, органів державного управління та інших зацікавлених сторін. Рекомендації щодо покращення митної політики можуть сприяти підвищенню її ефективності, прозорості та забезпеченню дотримання законодавства. Крім того, результати дослідження можуть мати значення для бізнес-середовища, допомагаючи підприємствам та підприємцям зрозуміти процедури та вимоги митної політики для здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Інформаційна база дослідження. Базою для написання цієї роботи стали закони й нормативні документи, звіти Державної митної служби України, матеріали Державного комітету статистики України, матеріали з офіційних сайтів органів державної влади у мережі Інтернет; наукові публікації з питань митної політики в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

1.1 Теоретичні засади митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку України

Митна політика є важливим інструментом управління зовнішньоекономічними відносинами країни і має значний вплив на сталий розвиток.

Зовнішньоекономічна діяльність держави завжди тісно пов'язана з митною діяльністю та митною політикою, так як причиною появи зовнішньоекономічної діяльності є наявність економічних відносин між країнами як суб'єктів впливу та контролю з боку держави. Цей факт зумовлює перевагу економічної природи функції митної політики.

Станом на сьогодні митну політику можна розглядати через призму шести функцій (див. рис. 1.1).

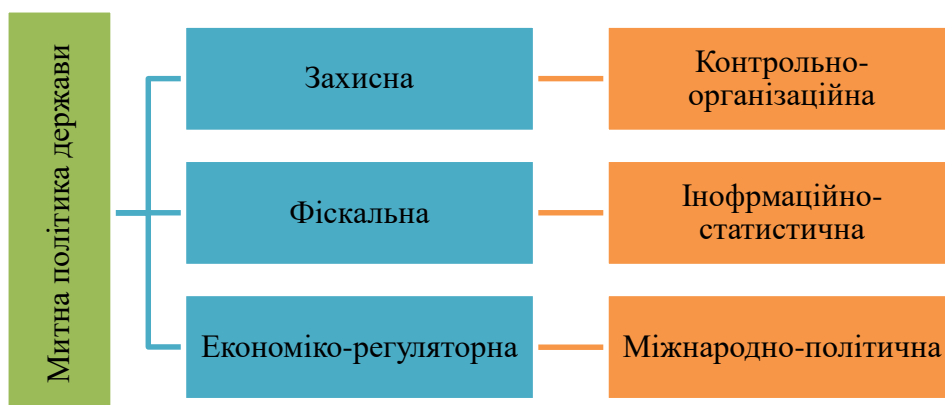

Рисунок. 1.1 - Функції митної політики

Джерело: розроблено автором на основі [4, 5]

Сутність фіскальної функції митної політики розкривається в поповненні державного бюджету від стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного збору з товарів із ввезених товарів на митну територію України. Від попередньо зазначених податків варто відрізнити такі митні платежі, як збір за митне оформлення, плата за зберігання товарів на митних складах, митне супроводження, які не виконують фіскальної функції, а є платою за послуги митниці [4].

Економічна регулююча функція пов'язана з впливом держави та її органів на зовнішні економічні зв'язки за допомогою економічних і позаекономічних або ж адміністративних засобів для регулювання зовнішньої економіки для забезпечення національних інтересів і переваг виробників, створювати для них сприятливі умови, забезпечувати реалізацію державної політики в економічній сфері, виконувати міжнародно-правові зобов'язання держави [8]. Ключовими елементами цієї функції є розвиток інвестиційного клімату, сприяння інноваційному характеру імпорту, забезпечення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів вільної зони з підтримкою наукових, статистичних та експертних досліджень з урахуванням інтересів іноземних держав, розвиток торгівлі за галузями та регіонами, впровадження заохочень і стимулюючих заходів у системі регулювання вільних зон, розвиток конкуренції в середовищі та антимонопольного законодавства, забезпечення антидемпінгових та антисубсидійних розслідувань, застосування попередньо визначених механізмів і механізмів контролю після тестування, а також ефективне використання контролю класифікації та перевірки.

Захисну функцію також іноді називають «правоохоронною», але ми вважаємо, що функція державної політики вона має ширше значення, ніж просто діяльність внутрішніх правоохоронних органів [13]. Ця функція спрямована насамперед на захист держави від зовнішніх і внутрішніх загроз і включає в широкому розумінні: забезпечення національної безпеки держави, підтримання міжнародної безпеки, громадського порядку, етики, захист внутрішнього ринку, захист інтересів споживачів. , створення необхідних умов для підтримання

законності процедури переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, протидії контрабанді та фактичним порушенням митних правил. Вона повинна захищати права інтелектуальної власності, сприяти антимонопольній політиці, сприяти екологічній безпеці, здійснювати антикорупційні заходи, здійснювати судово-медичну експертизу, апеляційну роботу, збереження спадщини історії та культури, сприяння боротьбі з міжнародним тероризмом, злочинністю.

Державна політика у сфері державної митної справи це система цілей, принципів, функцій, напрямів, засобів та механізмів діяльності держави, спрямованих на забезпечення національних митних інтересів і безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку, розвиток національної економіки й її інтеграцію до світової економіки, наповнення державного бюджету.

С. В. Ківалов і Б. А. Кормич [7] зазначають, що митна політика - це складова внутрішньої та зовнішньої політики, яка визначає зміст діяльності держави та її компетентних органів у сфері регулювання зовнішньоекономічних відносин і організації митної системи та має на меті захист національних інтересів, національної безпеки й економічного суверенітету держави. Таку позицію підтримує більшість вітчизняних дослідників.

Таблиця 1.1 Визначення митної політики в митних кодексах деяких країн світу

Країна	Визначення митної політики
1	2
УКРАЇНА	Державна митна політика - це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів і забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки.
Казахстан	Митна політика – це складова внутрішньої та зовнішньої політики.
США	Митна політика - оптимальна конфігурація цілей, принципів, функцій, напрямів ведення митної справи.

Продовження табл. 1.1

1	2
Австралія	Митна політика – система заходів, що застосовує держава для встановлення певної конфігурації митного оподаткування на імпортовані в країну товари і проходження ними митних формальностей.
Китай	Митна політика – частина зовнішньоторговельної діяльності держави, яка регламентує обсяг, структуру й умови експорту та імпорту товарів.
Індія	Митна політика – комплекс заходів і напрямів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюється через митну систему.
ЄС	Митна політика – складова внутрішньої та зовнішньої політики держави, що здійснюється в рамках відповідних закріплених законом інституцій.

Джерело: розроблено автором на основі [5,8]

Узагальнюючи визначення митної та митно-тарифної політики, О. П. Гребельник [3] констатує, що це комплексна система заходів, спрямованих на забезпечення економічного суверенітету країни, охорону державних кордонів, реалізацію зовнішньоекономічної стратегії через сферу митних відносин. І. Г. Бережнюк зауважує, що митна політика - це система поглядів, ідей і переконань, яка формує основні правові та економіко-організаційні принципи митної справи.

Погоджуємося з комплексним науковим підходом Д. В. Приймаченка [12], що митна політика - це відносно стабільна, організована діяльність державних інституцій, скерована на визначення мети і напрямків загальнодержавної політики. В конкретній сфері та їх реалізація за допомогою політико-правових, економічних, організаційних заходів, спрямованих на захист національних інтересів і безпеки.

У кожній з наведених вище позицій є раціональне зерно, яке може бути використано в інтересах формулювання загального підходу при вирішенні проблеми. Саме поняття «митна політика» має відображати такі аспекти:

- ✓ Митна політика є важливою, невід'ємною складовою державної політики;
- ✓ митна політика охоплює як процес свого формування, так і процес практичного втілення в життя;
- ✓ митна політика формується державними інституціями з урахуванням думки всіх зацікавлених сторін, а реалізується винятково державними органами;

- ✓ митна політика спрямована на забезпечення та захист прав і законних інтересів окремих громадян, суб'єктів господарювання, держави загалом;
- ✓ митна політика розвивається в напрямку гармонізації та уніфікації із загальноприйнятими міжнародними стандартам.

Загальні принципи митної політики є основою для розвитку ефективної та сприятливої митної системи, яка відіграє важливу роль у досягненні сталого розвитку України. Основні принципи митної політики включають (див. рис 1.2).

Рисунок 1.2 - Основні принципи митної політики

Джерело: розроблено автором на основі [22,25]

Принцип свободи та захисту внутрішнього ринку передбачає забезпечення вільного руху товарів, послуг та капіталу на внутрішньому ринку, а також захист вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції з боку імпорту. Митна політика повинна забезпечувати баланс між сприянням зовнішньоекономічним зв'язкам та захистом вітчизняного ринку.

Принцип пропорційності та прогресивності оподаткування передбачає встановлення митних тарифів та інших митних платежів у відповідності до вартості товарів, з метою забезпечення справедливого розподілу фінансових

навантажень між різними групами товарів та підтримки розвитку внутрішнього виробництва.

Принцип екологічної безпеки. Митна політика повинна враховувати екологічні вимоги та норми, сприяти збереженню природних ресурсів та запобігати негативному впливу міжнародної торгівлі на навколишнє середовище. Це може включати застосування митних зборів та контролю за перевезенням небезпечних речовин та відходів.

Принцип співпраці з міжнародними партнерами. Україна, як член світової спільноти, має співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями у галузі митної політики. Це включає підписання та виконання міжнародних угод, спільне розроблення стандартів та процедур, обмін досвідом та інші форми співпраці для забезпечення відкритості та прозорості митного простору.

Роль митної політики у досягненні сталого розвитку України є надзвичайно важливою. Основні аспекти ролі митної політики включають наступні (див. рис. 1.3)

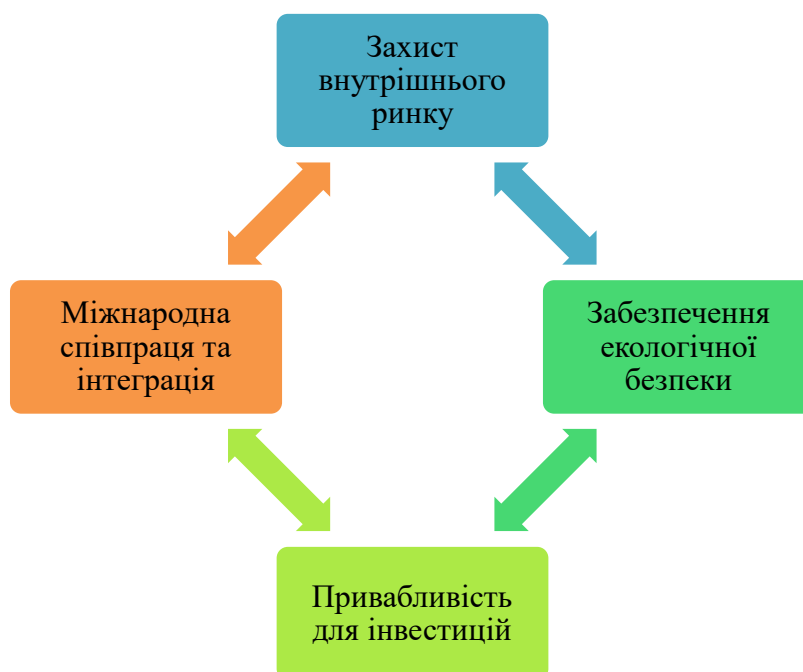

Рисунок 1.3 - Основні аспекти ролі митної політики в митній справі

Джерело: розроблено автором на основі [18,19]

Аспект захисту внутрішнього ринку, проявляється в тому, що ефективна митна політика допомагає захищати внутрішній ринок від недобросовісної конкуренції та негативного впливу імпорту на вітчизняне виробництво. Це сприяє стимулюванню розвитку внутрішнього виробництва, збільшенню зайнятості та соціальній стабільності.

Привабливість для інвестицій. Ефективна митна політика створює сприятливі умови для привабливості інвестицій в Україну. Шляхом зниження митних бар'єрів, спрощення процедур та забезпечення прозорості в митних операціях, можна залучати іноземні інвестиції, що сприяє економічному зростанню та створенню нових робочих місць.

Забезпечення екологічної безпеки. Митна політика може включати застосування екологічних стандартів та контролю за перевезенням небезпечних речовин та відходів. Це сприяє збереженню природних ресурсів та запобіганню негативному впливу міжнародної торгівлі на довкілля.

Міжнародна співпраця та інтеграція. Митна політика є важливим аспектом міжнародної співпраці та інтеграції. Участь в міжнародних угодах та спільна розробка стандартів допомагають Україні залучати іноземні ринки, розширювати експорт та підвищувати міжнародну конкурентоспроможність.

Отже, митна політика відіграє важливу роль у досягненні сталого розвитку України. Шляхом застосування принципів свободи, пропорційності, екологічної безпеки та співпраці з міжнародними партнерами, Україна може створити сприятливі умови для економічного зростання, соціальної стабільності та охорони навколишнього середовища.

Митна політика дійсно є важливим інструментом управління зовнішньоекономічними відносинами країни і має значний вплив на сталий розвиток. Вона визначає правила та умови взаємодії України з іншими країнами у сфері міжнародної торгівлі, митної політики та митного контролю. Основні аспекти впливу митної політики на сталий розвиток розглянуто на рис. 1.4

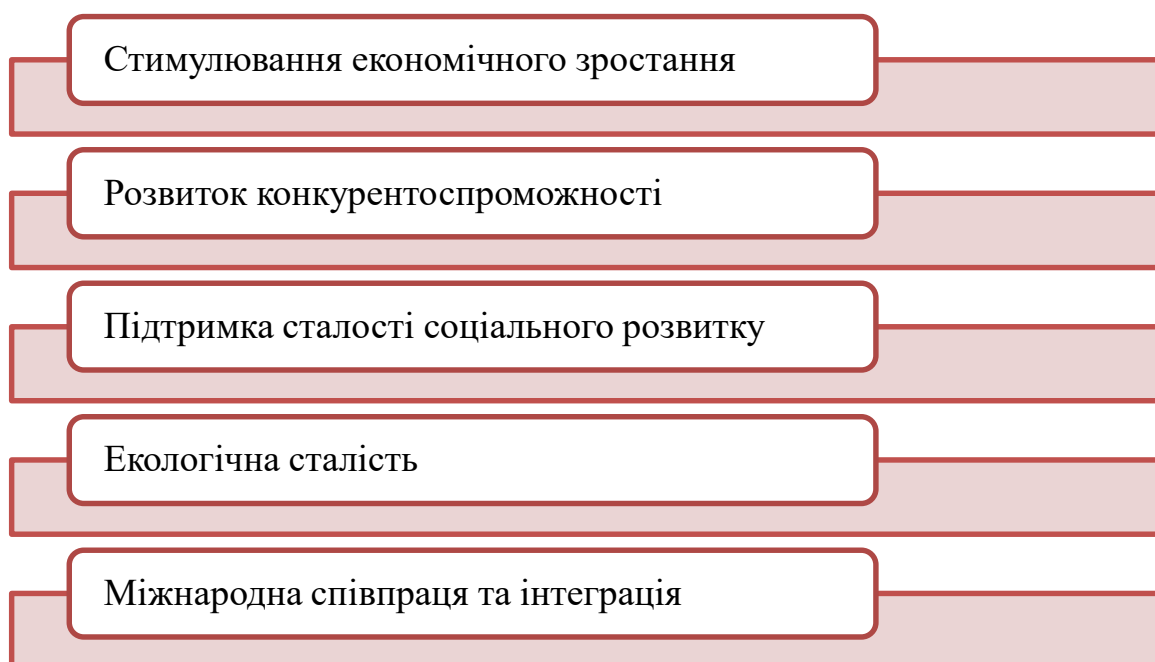

Рисунок 1.4 - Основні аспекти впливу митної політики на сталий розвиток

Джерело: розроблено автором на основі [9,10]

Аспект стимулювання економічного зростання полягає в тому, що митна політика може створювати умови для збільшення експорту, залучення іноземних інвестицій та підтримки внутрішнього виробництва. Шляхом встановлення митних тарифів, контролю за торговельними бар'єрами та сприяння підприємницькій діяльності, митна політика сприяє зростанню економіки та створенню робочих місць.

Розвиток конкурентоспроможності розкривається в тому, що митна політика може сприяти підвищенню конкурентоспроможності внутрішнього виробництва шляхом захисту вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції з боку імпорту. Це може включати застосування митних бар'єрів, антидемпінгових заходів та заходів по боротьбі з контрафактною продукцією.

Підтримка сталості соціального розвитку показана в тому, що митна політика може мати вплив на соціальний розвиток країни шляхом забезпечення стабільності економіки, збільшення зайнятості та підтримки соціальних програм.

Це може включати застосування митних зборів та інших митних платежів для фінансування соціальних проектів та інфраструктурних розвитків.

Екологічна сталість розглядається в тому, що митна політика може сприяти сталому використанню природних ресурсів та забезпеченню екологічної безпеки. Шляхом встановлення екологічних стандартів, контролю за перевезенням небезпечних речовин та заходів по боротьбі з незаконним обігом тварин та рослин, митна політика сприяє збереженню навколишнього середовища та сталому використанню природних ресурсів.

Безумовно аспект міжнародної співпраці та інтеграції полягає в тому, що митна політика впливає на рівень міжнародної співпраці та інтеграції країни. Участь у міжнародних угодах, виконання митних стандартів та спільна розробка процедур сприяють розширенню зовнішньоекономічних зв'язків, відкритості ринку та розвитку міжнародного співробітництва.

Таким чином, митна політика відіграє важливу роль у сталому розвитку, сприяючи економічному зростанню, соціальній стабільності, екологічній сталості та міжнародній співпраці. Правильно спланована та реалізована митна політика може сприяти сталому розвитку України та забезпечити її інтеграцію в глобальну економіку.

1.2 Нормативно-правове регламентування митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку України

Галузь митної справи та зокрема митної політики має свої джерела, серед яких: Конституція [39], закони України, міжнародно-правові акти, належним чином ратифіковані, та підзаконні акти, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти ДМСУ (накази, розпорядження, листи й ін.), спільні акти ДМСУ з іншими Міністерствами і відомствами, акти інших міністерств та відомств.

Нормативно-правове регламентування митної політики відіграє важливу роль у механізмі забезпечення сталого розвитку України. Це забезпечує правову основу для встановлення та реалізації стратегічних напрямків митної діяльності, зокрема в контексті сталого розвитку. Основні нормативно-правові документи, які регулюють митну політику України з орієнтацією на сталий розвиток, включають:

1. Конституція України [39]. В ній описані загальні принципи та положення щодо економічного розвитку, зовнішньоекономічних відносин та забезпечення екологічної безпеки мають важливе значення для формування митної політики, спрямованої на сталий розвиток.

2. Митний кодекс України [40]. Це основний нормативний акт, який регулює митні відносини в Україні. Він визначає правові засади митної діяльності, процедури митного контролю, митні режими та інші аспекти митного права. Митний кодекс має враховувати принципи сталого розвитку та забезпечувати сприятливі умови для реалізації сталого розвитку в контексті митної політики.

3. Закони про мито та митний тариф [41]. Ці законодавчі акти встановлюють митні ставки, збори та інші платежі, що застосовуються при переміщенні товарів через митний кордон. Вони повинні бути спрямовані на забезпечення економічної ефективності, стимулювання сталого розвитку та досягнення екологічної безпеки.

4. Міжнародні угоди. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та іншими країнами з метою розвитку зовнішньоекономічних відносин та підтримки сталого розвитку. Укладення та ратифікація міжнародних угод в галузі митної політики допомагають встановлювати стандарти та принципи, які сприяють сталому розвитку.

5. Нормативно-правові акти з охорони навколишнього середовища. Забезпечення екологічної безпеки є важливим аспектом сталого розвитку. Тому нормативно-правові акти, пов'язані з охороною навколишнього середовища, включаючи акти про вивезення та переробку небезпечних відходів, контроль за

транспортуванням небезпечних речовин та інші екологічні аспекти, мають значний вплив на митну політику.

Враховуючи ці нормативно-правові акти, Україна регулює митну політику з орієнтацією на сталий розвиток, сприяючи економічному зростанню, соціальній стабільності, екологічній сталості та співпраці з міжнародними партнерами. Застосування цих нормативно-правових актів відіграє ключову роль у забезпеченні відповідності митної політики принципам сталого розвитку та досягненні його цілей.

Митний кодекс [40] становить основу митного законодавства України. Чинний кодекс загалом відповідає міжнародним стандартам, оскільки його розроблення здійснювалося з урахуванням положень Митного кодексу ЄС і основних міжнародних конвенцій та угод, до яких приєдналася або має намір приєднатися Україна.

Закони України та постанови Кабінету Міністрів України також грають важливу роль у регламентуванні митної політики в контексті забезпечення сталого розвитку України. Ось кілька прикладів нормативно-правових актів, які визначають митні процедури та умови з орієнтацією на сталий розвиток:

1. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" [42]. Даний закон встановлює основні принципи та правила зовнішньоекономічної діяльності, включаючи правила торгівлі товарами та послугами з іноземними країнами. Він регламентує митні процедури, включаючи вимоги до екологічної безпеки та сталого використання природних ресурсів.

2. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку введення в дію і застосування митних пільг та преференцій" [43]. Постанова встановлює порядок надання митних пільг та преференцій, зокрема для підтримки розвитку певних секторів економіки, пропагування використання екологічно чистих технологій та забезпечення енергоефективності.

3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку оформлення та перевезення вантажів, що містять небезпечні речовини, через митний кордон України" [44]. Вона визначає процедуру оформлення та

перевезення вантажів, які містять небезпечні речовини, через митний кордон з дотриманням вимог безпеки та екологічної безпеки.

Ці нормативно-правові акти спрямовані на забезпечення відповідності митної політики принципам сталого розвитку, економічній ефективності, соціальній відповідальності та екологічній безпеці. Вони встановлюють правову основу для реалізації стратегічних заходів, спрямованих на сталий розвиток України через ефективне управління митною діяльністю та зовнішньоекономічними відносинами.

Регулювання митною справою в Україні проводять найвищі органи державної влади й управління, зокрема основні напрямки митної політики України, організаційна структура системи органів державного регулювання митної справи, ставок мит та умов обкладання товарів і транспортних засобів податками, створення спеціальних митних зон та митних режимів на території України і встановлення переліку товарів, перевезення яких через кордон України заборонено, визначаються Верховною Радою України.

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію митної політики на державному рівні, є Державна митна служба України [16] (див. рис. 1.5), яка здійснює свої повноваження безпосередньо та через міжрегіональні митниці, митниці й спеціалізовані митні установи та організації. В процесі виконання поставлених завдань вона взаємодіє в установленому українським законодавством порядку з іншими органами виконавчої влади, допоміжними службами й органами, органами місцевого самоврядування і громадськими організаціями, профспілками, митними органами іноземних держав та міжнародними організаціями, установами і підприємствами.

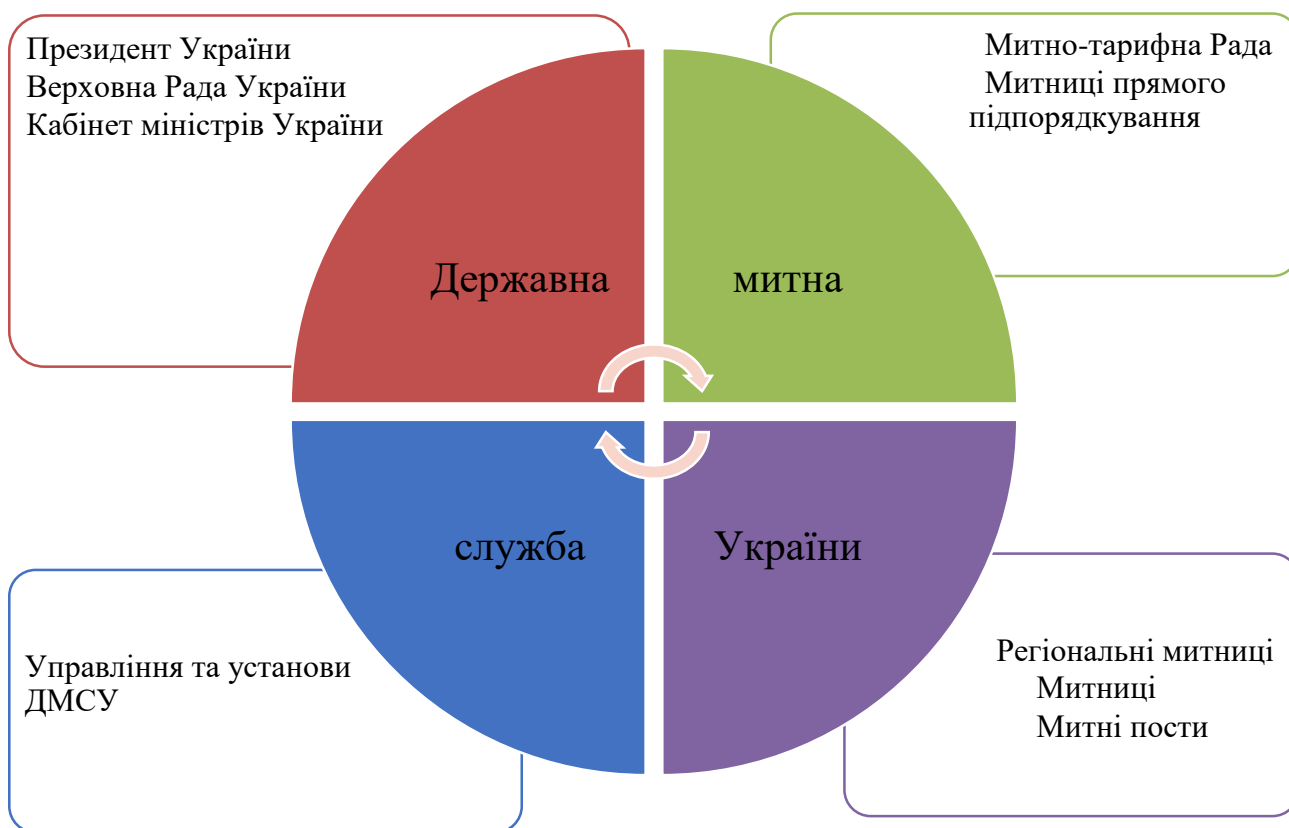

Рисунок 1.5 Структура органів Державної митної служби України

Джерело: розроблено автором на основі [3,4]

Митне спрямування ДМС [16] України простежується у діяльності окремих підрозділів її апарату та окремих її територіальних органів з виконання покладених на них завдань, що визначені законодавством України з питань державної митної справи. До цих завдань належать: створення в межах своєї компетенції сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, захист митних інтересів України, реалізація державної політики у сфері державної митної справи.

Державна митна служба України [16] (ДМСУ) виконує важливі завдання в митній політиці країни, спрямовані на забезпечення ефективного функціонування митної системи та сприяння сталому розвитку України. Основні завдання ДМСУ включають:

- Митний контроль та забезпечення безпеки. ДМСУ здійснює митний контроль при переміщенні товарів через митний кордон, що сприяє захисту

економічних інтересів України та запобіганню незаконним діям. Організація контролю забезпечує безпеку громадян, суспільства та держави.

- Митне оформлення та спрощення митних процедур. ДМСУ працює над полегшенням та спрощенням митних процедур, зокрема шляхом впровадження електронних систем, автоматизації процесів та забезпечення прозорості та швидкості митного оформлення. Це сприяє полегшенню торгівлі та стимулює економічний розвиток.

- Боротьба з корупцією та недобросовісною діяльністю. ДМСУ активно займається запобіганням корупції в митних процедурах та боротьбою з недобросовісною діяльністю. Це включає впровадження ефективних механізмів контролю, забезпечення прозорості та відкритості процесів, а також наведення відповідальних осіб до відповідності законодавству.

- Митна політика та міжнародне співробітництво. ДМСУ розробляє та реалізовує митну політику України з урахуванням національних та міжнародних інтересів. Вона співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня митна організація, з метою впровадження міжнародних стандартів та практик у митній діяльності.

- Захист прав та інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності. ДМСУ забезпечує захист прав та інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності, забезпечуючи їхній законний доступ до митного простору та дотримання правил торгівлі.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз індикаторів і показників, що характеризують організацію управління митної політики для стимулювання сталого розвитку в Україні

Управління митною політикою може бути ефективним інструментом для стимулювання сталого розвитку в Україні. Нижче наведено кілька можливих заходів, які можуть бути використані для досягнення цієї мети:

Стимулювання зеленої торгівлі. Україна може знизити митні ставки для екологічно чистих товарів та послуг. Це може включати товари, які сприяють енергоефективності, використанню відновлюваних джерел енергії, екологічно чистому транспорту, а також товари, які промовляють проти зміни клімату. Такі заходи стимулюватимуть розвиток зеленого сектору економіки та сприятимуть сталому розвитку.

Заохочення інвестицій. Митна політика може включати зниження митних бар'єрів для інвестиційних товарів та послуг. Це може стимулювати притік іноземних інвестицій та сприяти розвитку високотехнологічних галузей, що мають потенціал для сталого розвитку.

Забезпечення екологічних стандартів. Україна може встановити вимоги щодо дотримання екологічних стандартів для імпортованих товарів. Це може включати вимоги щодо екологічної сертифікації, стеження за викидами парникових газів та використання екологічно чистих технологій. Посилення

митного контролю на виконання цих стандартів може сприяти розвитку екологічно свідомих галузей та захисту довкілля.

Підтримка місцевого виробництва. Митна політика може включати заходи, спрямовані на підтримку місцевого виробництва та зменшення залежності від імпорту. Це може бути досягнуто шляхом встановлення вигідних умов для внутрішнього виробництва, таких як низькі митні ставки для сировини та компонентів, які використовуються в місцевому виробництві. Це стимулюватиме розвиток місцевих підприємств та збільшення виробництва в Україні.

Сприяння торгівлі з країнами з високими стандартами. Україна може активно підтримувати торговельні угоди з країнами, що мають високі соціальні, екологічні та етичні стандарти. Це може включати укладання угод, що стимулюють взаємний доступ до ринків, зменшення митних бар'єрів та спільну роботу над проблемами сталого розвитку. Такі угоди можуть створювати сприятливі умови для розвитку торгівлі з етично відповідальними країнами.

Це лише декілька можливих підходів до управління митною політикою для стимулювання сталого розвитку в Україні. Варто провести подальшу дослідницьку та роботу для розробки конкретних стратегій та заходів, що відповідають потребам країни.

Аналіз індикаторів і показників, що характеризують організацію управління митною політикою для стимулювання сталого розвитку в Україні, грає важливу роль у визначенні ефективності заходів та стратегій, спрямованих на досягнення сталого розвитку. Основні індикатори та показники, які можна використовувати в цьому аналізі, включають наступне:

1. Зелений економічний ріст. Він відображає співвідношення між економічним зростанням і використанням природних ресурсів. Він може вказувати на те, наскільки митна політика сприяє розвитку екологічно чистих технологій та ефективному використанню ресурсів, сприяючи сталому розвитку.

2. Рівень сприйнятливості до корупції. Цей показник відображає рівень прозорості та ефективності митних процедур, а також міру корупційного впливу на них. Він вказує на те, наскільки ефективно управління митною політикою

сприяє забезпеченню справедливих та прозорих умов для бізнесу, що сприяє сталому розвитку.

Аналіз цих індикаторів та показників дозволяє оцінити ефективність митної політики у забезпеченні сталого розвитку в Україні. Він допомагає ідентифікувати потенційні проблеми та визначити напрямки подальших заходів та стратегій для поліпшення митного управління та досягнення сталого розвитку країни.

Показник "Зелений економічний ріст" в Україні відображає співвідношення між економічним зростанням країни і використанням природних ресурсів з метою досягнення сталого розвитку. Він вказує на те, наскільки успішно Україна розвивається екологічно чистим шляхом, зменшуючи негативний вплив на навколишнє середовище (див. табл.2.1). Як видно з даної таблиці, показник даного показника досить низький, проте, до початку пандемії COVID-19, він зростав, в 2020 році він знизився майже у два рази і сягав 2,1%. У 2021 році споглядається значний ріст показника, але з початком війни у 2022 році він знову почав знижуватись.

Таблиця 2.1 – Аналіз рівня показника зеленого економічного росту в Україні за 2018-2022 рік

Рік	Показник "зеленого економічного росту"
2018	3,2%
2019	3,8%
2020	2,1%
2021	4,5%
2022	4,2%

Джерело: створено автором на основі [16]

Основна ідея "зеленого економічного росту" полягає в тому, щоб забезпечити економічний розвиток, одночасно зберігаючи природні ресурси, зменшуючи емісії відходів та мінімізуючи негативний вплив на навколишнє

середовище. Це досягається шляхом впровадження екологічно чистих технологій, стимулювання енергоефективності, збільшення виробництва та споживання екологічно чистих товарів і послуг, відновлення та охорони природних ресурсів.

Україна, як і багато інших країн, прагне досягти збалансованого розвитку, який поєднує економічні досягнення з охороною навколишнього середовища. Зелений економічний ріст став ключовим індикатором для вимірювання прогресу в цьому напрямку. Він допомагає визначити, наскільки ефективні заходи та стратегії, спрямовані на підтримку сталого розвитку, що базуються на принципах екологічної сталості, ефективного використання ресурсів та зменшення негативного впливу на довкілля. Показник "Зелений економічний ріст" в Україні є важливим інструментом для оцінки прогресу країни у досягненні сталого розвитку. Його підвищення вказує на те, що Україна просувається у напрямку сталої економіки, яка враховує екологічні аспекти та зберігає природні ресурси для майбутніх поколінь.

Показник "Рівень сприйнятливості до корупції" в Україні відображає оцінку рівня корупції у країні з погляду громадян, експертів та міжнародних організацій. Він вказує на ступінь, до якого корупція вважається проблемою і як широко поширена вона в суспільстві та державних структурах.

Рівень сприйнятливості до корупції може бути вимірний за допомогою різних методів і індексів. Один з найвідоміших індексів - Міжнародний індекс сприйнятливості корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), розроблений Transparency International. Цей індекс оцінює сприйнятливість до корупції в різних країнах на основі даних та досліджень, проведених експертами та бізнес-аналітиками. Він використовує шкалу від 0 до 100, де 0 означає високий рівень сприйнятливості до корупції, а 100 - низький рівень сприйнятливості (табл. 2.2).

Як видно з таблиці 2.2 в Україні високий рівень сприйнятливості до корупції. Він свідчить про те, що корупція широко поширена і сприймається як серйозна проблема у суспільстві. Це може мати негативні наслідки для економічного розвитку, довіри громадян до державних інституцій, інвестиційної привабливості країни та якості життя населення.

Таблиця 2.2 - Рівень сприйнятливості до корупції в Україні за 2018-2022 рік

Рік	Рівень сприйнятливості до корупції	Місце в списку (із 180 країн)
2018	32	120
2019	30	126
2020	33	117
2021	32	122
2022	33	116

Джерело: створено автором на основі [45]

Кількість тарифних ставок в Україні, їх структура є важливою з точки зору економічного розвитку, конкурентоспроможності країни та забезпечення справедливості в оподаткуванні [41].

Ключові аспекти, що пояснюють важливість структури тарифів:

→ стимулювання економічного розвитку, так як ефективна структура тарифів може сприяти розвитку внутрішнього виробництва та експорту шляхом надання переваг певним галузям або товарним групам. Наприклад, нижчі тарифні ставки на сировину або компоненти можуть сприяти розвитку місцевого виробництва та стимулювати експорт;

→ захист внутрішнього ринку, бо тарифи можуть використовуватися для захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції з-за кордону. Встановлення високих тарифів на певні товари або послуги може бути обґрунтованою мірою для захисту місцевих виробників та підтримки внутрішнього попиту;

→ прозорість та простота є важливою характеристикою тарифів. Чітко визначені та легко зрозумілі тарифні ставки сприяють передбачуваності для бізнесу та споживачів, а також полегшують адміністративні процедури в області митного контролю;

→ розподіл важеля оподаткування, так як структура тарифів повинна бути справедливою та розподіляти бремена оподаткування між різними суб'єктами економіки. Це означає, що важливо уникати надмірного

оподаткування або пільгового ставлення до деяких суб'єктів, що може призводити до нерівності та спотворень на ринку;

→ привабливість для іноземних інвестицій, бо конкурентоспроможна та прозора структура тарифів може створювати сприятливі умови для привабливості іноземних інвестицій. Інвестори шукають стабільне та прогнозоване оподаткування, що залежить від адекватних та прозорих тарифів.

Організація структури тарифів відображає баланс між економічними, соціальними та фінансовими інтересами країни. При розробці та реформуванні структури тарифів важливо враховувати конкретні потреби та особливості економіки України, забезпечуючи прозорість, справедливість та сприяючи сталому розвитку.

Високий рівень диференціації ставок ввізного мита, встановлених Митним тарифом України [41] на товари, спонукає окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до маніпулювання описом та найменуванням товарів, а також до декларування цих товарів за кодами згідно з УКТЗЕД, на які встановлено нижчі пільгові ставки ввізного мита. Це призводить до необхідності підтвердження заявленого коду, проведення додаткових лабораторних досліджень та збільшує час митного оформлення. До чинного митного тарифу України входить більше, ніж 10,7 тис. тарифних ставок (табл. 2.3), із них 32,24% – у нульовому діапазоні, а 6,75% – вище 15%, тобто на рівні міжнародних тарифних піків. Подальші кроки тарифної політики, відповідно до вимог СОТ, будуть стосуватися збільшення кількості ставок у нульовому діапазоні й кардинального зменшення пікових ставок та специфічних ставок.

Отже, в першому розділі було розкрито сутність фіскальної функції митної політики, що показується в поповненні державного бюджету від стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного збору з товарів із ввезених товарів на митну територію України. Як видно з рис. 2.1 митні платежі займають вагому частину в доходах державного бюджету та в його податкових надходженнях. Значні коливання споглядають в 2020 році – під час початку пандемії, та у 2022 році – коли розпочалось повномасштабне вторгнення росії та території України.

Різка зміна у 2022 році пов'язана із рядом змін у податковому та митному кодексах, наданих пільгах і з звільненням від митних платежів ввезення транспортних засобів, зменшення акцизного податку на пальне та інші надані пільги.

Таблиця 2.3 – Кількість та структура тарифів України за діапазоном ставок

Період	Діапазон ставок					Специфічна	Всього
	0	0,01-5	5,1-10	10,1-15	15,1-20		
16.05.2008 - 15.01.2009	4010	3304	2509	745	314	163	11045
Питома вага, %	36,31%	29,92%	22,72%	6,75%	2,85%	1,48%	100%
16.01.2009 - 21.05.2013	4028	3308	2475	762	322	163	11058
Питома вага, %	36,43%	29,91%	22,3%	6,89%	2,79%	1,59%	100%
22.05.2013- 01.07. 2020	3845	3126	2612	754	412	236	10985
Питома вага, %	35,00%	28,45%	23,7%	6,87%	3,76%	2,15%	100%
01.07.2020 до 2022	3460	2962	2552	705	725	326	10730
Питома вага, %	32,24%	27,60%	23,78%	6,57%	6,75%	3,06%	100%

Джерело: розроблено автором на основі [18,20]

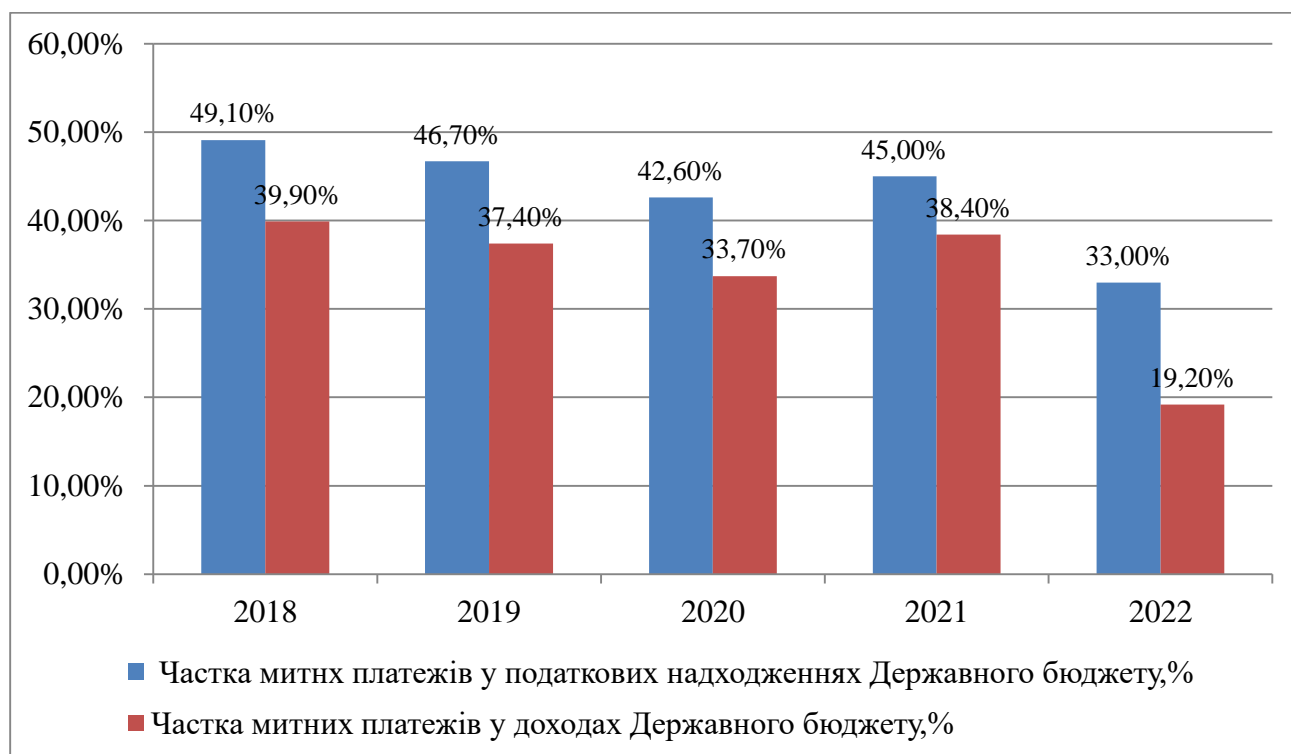

Рисунок 2.1 – Частка митних платежів в доходах Державного бюджету України та його податкових надходженнях за 2018-2022 роки

Джерело: розроблено автором на основі [46,47]

Зараз надходження митних платежів до бюджету розглядається державою як ключовий показник ефективності митниці. Існування так званих очікуваних надходжень до держбюджету призвело до застосування митниками квазі-легальних інструментів у майже будь-якому випадку шостого (резервного) методу визначення митної вартості не за ціною контракту. Це створює простір для корупції, оскільки щоразу фінальна сума платежів є предметом домовленостей між декларантом та митним органом.

2.2 Аналіз стану та ефективності організації митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку в Україні

Аналіз стану та ефективності організації митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку в Україні є важливим для оцінки досягнутого прогресу та визначення можливих напрямків подальшого вдосконалення. Нижче наведено деякі ключові аспекти, які можна включити до аналізу:

1. Оцінка використання сучасних технологій у митних процедурах. Це можуть бути автоматизовані системи митного контролю, електронні митні декларації, високоточні сканери для виявлення контрабандних товарів тощо. Технологічні рішення можуть сприяти ефективному використанню ресурсів, покращенню якості контролю та запобіганню корупції.

2. Оцінка рівня співробітництва з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня митна організація (ВМО) та Європейський союз. Важливо визначити наявність обміну досвідом, участі в програмах технічної допомоги та виконання міжнародних стандартів та рекомендацій.

3. Оцінка структури та функціонування митних органів в Україні. Це включає аналіз розподілу повноважень та відповідальності між різними органами,

рівень координації між ними, наявність ефективних механізмів контролю та нагляду.

4. Оцінка процедур, які використовуються при здійсненні митного контролю та операцій. Важливо визначити наявність прозорих, прогресивних та ефективних процедур, які сприяють полегшенню торгівлі та підтримці сталого розвитку, таких як швидке митне оформлення, автоматизація митних процесів, застосування електронних систем обміну даними тощо.

Оцінка використання сучасних технологій у митних процедурах в Україні вказує на те, наскільки ефективно впроваджені інноваційні рішення та цифрові технології у роботу Державної митної служби України. До цього варто врахувати впровадження системи електронного мита, яка передбачає подання митної декларації та інших необхідних документів в електронному форматі, спрощує та прискорює митні процедури. Це дозволяє знизити адміністративні витрати, зменшити можливість людських помилок та підвищити прозорість митного контролю. Також до цього входить використання автоматизованих систем, таких як Митна інформаційна система (МІС), сприяє автоматизації та уніфікації митних процедур. Це дозволяє забезпечити швидке оброблення митної інформації, зменшити час, необхідний для проходження митного контролю, та спростити комунікацію між митними органами та учасниками зовнішньоекономічної діяльності.

Наявність електронних сервісів, таких як електронне подання митних декларацій, електронний митний брокер, онлайн-консультації та інші, спрощує взаємодію між митними органами та учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Це дозволяє забезпечити зручний та швидкий доступ до необхідних послуг та інформації, сприяє виконанню митних процедур в онлайн-режимі. Застосування аналітики даних та машинного навчання у митних процедурах може сприяти виявленню ризикових ситуацій, підозрілих транзакцій та контрабандних вантажів. Це дозволяє забезпечити більш ефективний митний контроль та знизити ризик корупції.

Важливим аспектом є співпраця з міжнародними організаціями та іншими країнами в галузі використання сучасних технологій у митних процедурах. Обмін досвідом та передовими практиками сприяє вдосконаленню системи митного контролю та стимулює стале впровадження інновацій.

Загалом, використання сучасних технологій у митних процедурах в Україні має великий потенціал для покращення ефективності, транспарентності та привабливості митної системи. Продовження реформ та інвестиції в розвиток цифрової інфраструктури можуть сприяти подальшій оптимізації митних процедур та підтримці сталого розвитку країни.

Оцінка рівня співробітництва України з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня митна організація (ВМО) та Європейський союз (ЄС), може бути представлена у вигляді наступної таблиці (табл. 2.4)

Таблиця 2.4 Оцінка рівня співробітництва України з міжнародними організаціями

Організація	Участь в угодах	Виконання зобов'язань	Партнерство та співпраця
ВМО	Укладені угоди про митну співпрацю Угода про спрощення та гармонізацію митних процедур для товарів та підтримку розвитку митної інфраструктури (2015)	Виконання вимог та рекомендацій ВМО Впровадження сучасних митних систем та автоматизація митних процедур Забезпечення контролю за дотриманням митних норм та правил	Активна співпраця в області митної політики та торгівлі Регулярна участь в засіданнях та роботах ВМО Обмін досвідом та технічною підтримкою в рамках розбудови митної інфраструктури та модернізації систем Спільні проекти та програми у сфері торгівлі та розвитку митної інфраструктури
ЄС	Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014) Угода про глибоку та всеосяжну вільну торгівлю (DCFTA) між Україною та ЄС (2014)	Поступове впровадження норм ЄС у митному секторі Гармонізація законодавства та практик з вимогами ЄС	Інтенсивна співпраця в реформі митної політики та громадянському суспільству Регулярні засідання та консультації з питань співробітництва Обмін досвідом та найкращими практиками у сфері митниці, митних процедур та контролю Спільні проекти з модернізації митної інфраструктури та поліпшення ефективності митного контролю

Джерело: розроблено автором

Аналіз розподілу повноважень та відповідальності між митними органами, рівень координації між ними, а також наявність ефективних механізмів контролю та нагляду в Україні розглянуті в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 Аналіз розподілу повноважень та відповідальності між митними органами, рівень координації між ними

Орган влади	Розподіл повноважень та відповідальності	Рівень координації	Механізми контролю та нагляду
Державна митна служба України	<ul style="list-style-type: none"> - Здійснення митного контролю та збору митних платежів - Розробка митної політики та нормативно-правового регулювання - Встановлення митних процедур та контроль їх виконання - Стимулювання сприятливих умов для зовнішньої торгівлі та інвестицій - Митне оформлення товарів та контроль їх переміщення 	Високий	<ul style="list-style-type: none"> - Електронні системи митного контролю - Моніторинг та аналіз даних про митну діяльність - Аудит та перевірки митних процедур - Співпраця з іншими контролюючими органами
Міністерство розвитку економіки та торгівлі	<ul style="list-style-type: none"> - Розробка стратегії та політики у сфері зовнішньоекономічних відносин - Приведення законодавства у відповідність з міжнародними стандартами - Забезпечення сприятливих умов для зовнішньої торгівлі та інвестицій - Стимулювання інноваційного розвитку та підтримка експортно-імпортного потенціалу 	Високий	<ul style="list-style-type: none"> - Аналіз даних про зовнішньоекономічну діяльність - Моніторинг виконання вимог законодавства - Аудит та перевірки митних процедур - Співпраця з іншими контролюючими органами
Державна податкова служба України	<ul style="list-style-type: none"> - Збір податків та інших обов'язкових митних платежів - Боротьба з податковими правопорушеннями та уникненням податків 	Високий	<ul style="list-style-type: none"> - Контроль за виконанням податкового законодавства - Аудит та перевірки декларацій та звітності - Співпраця з іншими контролюючими органами
Інші контролюючі органи	<ul style="list-style-type: none"> - Співпраця з митними органами в сфері контролю та нагляду - Спільні розрахунки та обмін інформацією про зовнішньоекономічну діяльність з митними органами 	Варіюється	<ul style="list-style-type: none"> - Обмін інформацією та даними про діяльність контролюючих органів - Взаємна підтримка та координація дій

Джерело: розроблено автором на основі [16,43,44].

Аналіз розподілу повноважень та відповідальності між митними органами, рівень координації між ними і наявність ефективних механізмів контролю та нагляду в Україні є надзвичайно важливими для ефективності та прозорості митного управління.

Чіткий розподіл повноважень та відповідальності між митними органами дозволяє уникнути дублювання функцій і забезпечити ефективну роботу системи митного управління. Кожен митний орган повинен мати чітко визначені обов'язки і повноваження, що сприяє збалансованому розподілу роботи та підвищує ефективність.

Співпраця та координація між митними органами є ключовим елементом для досягнення спільних цілей, забезпечення єдиної стратегії та спрощення обміну інформацією. Високий рівень координації між митними органами дозволяє зменшити ризик помилок, підвищує ефективність митного контролю та сприяє швидкому реагуванню на зміни в зовнішньоекономічному середовищі.

Наявність ефективних механізмів контролю та нагляду є важливою для забезпечення дотримання законодавства, запобігання корупції та зловживань, а також забезпечення прозорості та відповідальності у митній сфері. Це може включати аудит, перевірки, системи звітності та моніторингу, а також співпрацю з незалежними контролюючими органами.

Аналіз цих аспектів дозволяє виявити потенційні проблеми, прогалини чи неузгодженості в організації митного управління та виявити можливості для його покращення. Це сприяє більш ефективному та прозорому функціонуванню митної системи, забезпечує сприятливі умови для бізнесу та інвестицій, а також сприяє досягненню сталого розвитку країни.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

3.1 Зарубіжний досвід організації митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку в Європейському Союзі

Організація митної політики в Європейському Союзі (ЄС) є важливим елементом механізму забезпечення сталого розвитку. ЄС володіє багатим досвідом у цій сфері, який може бути корисним для України. Ключові аспекти організації митної політики в ЄС розглянути на рис. 3.1.

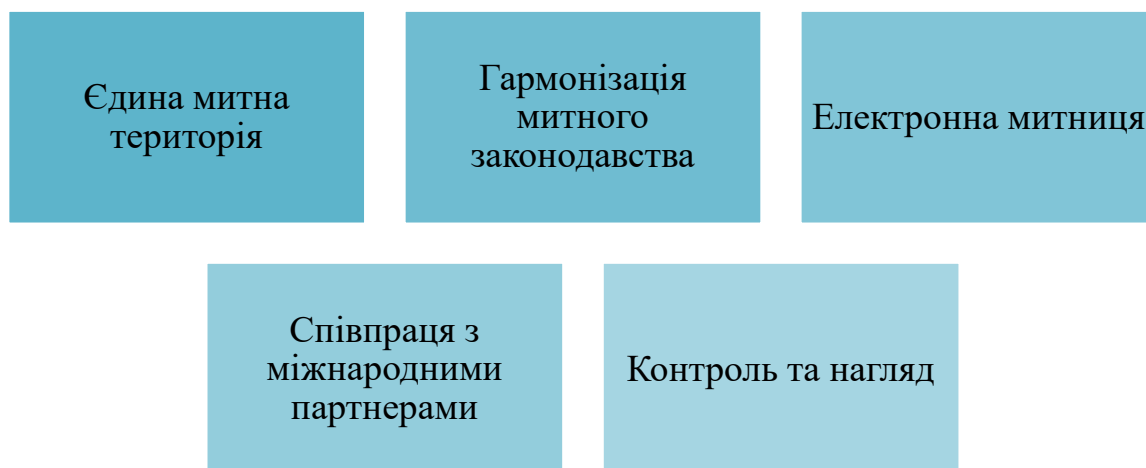

Рисунок 3.1 - Ключові аспекти організації митної політики в ЄС

ЄС створив єдину митну територію, що дозволяє вільний рух товарів, послуг, капіталу та людей між країнами-членами. Це сприяє зростанню торгівлі, залученню інвестицій та стимулює економічний розвиток. ЄС активно працює над

гармонізацією митного законодавства серед своїх країн-членів. Це спрощує процедури митного контролю та сприяє однаковим умовам конкуренції.

ЄС використовує сучасні технології, зокрема електронну митницю, для автоматизації митних процедур та спрощення обміну інформацією між митними органами та бізнесом. Це зменшує адміністративні бар'єри та покращує ефективність митного контролю.

ЄС активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня митна організація (ВМО), для спільного розв'язання митних питань та забезпечення відповідності стандартам та нормам міжнародного співтовариства. ЄС має механізми контролю та нагляду за діяльністю митних органів. Це включає проведення аудитів, оцінку ризиків, моніторинг та звітність. Такий підхід забезпечує прозорість та відповідальність у митній сфері.

Результати організації митної політики в ЄС позитивно впливають на сталий розвиток країн-членів, зокрема на забезпечення ефективного митного контролю, стимулювання торгівлі, залучення інвестицій та розвиток міжнародних бізнес-відносин.

Важливо враховувати цей досвід при розробці та вдосконаленні митної політики в Україні з метою забезпечення сталого розвитку, поліпшення бізнес-клімату та залучення іноземних інвестицій.

Після Другої світової війни західноєвропейські країни поставили перед собою питання майбутнього Європи, що, власне, вважається початком європейської інтеграції.

У травні 1950 р. в Парижі міністром закордонних справ Франції Робертом Шуманом було запропоновано новий план часткової економічної інтеграції (ідея була висунута Жаном Моне).

9 травня 1950 р.- підписано Декларацію Роберта Шумана, яка пропонує створення організації, що контролює видобування вугілля і виробництво сталі у ФРН та Франції. Отже, 9 травня святкують зараз як День Європи.

План Шумана й Моне був реалізований 18 квітня 1951 р., коли було підписано Паризький договір про створення Європейського співтовариства

вугілля і сталі, який набрав чинності в липні 1952 р. Він був підписаний на термін 50 років. Членами нової організації стали: Франція, ФРН, Італія, Голландія, Бельгія та Люксембург.

25 березня 1957 р. підписана Римська угода, що запровадила Європейську економічну спільноту (ЄЕС) і Європейську спільноту з атомної енергії (Євроатом). Угода вступила в дію з 1 січня 1958 р. Було також підписано Конвенцію про спільні для трьох співтовариств інституцій, якими були: Парламентська асамблея (Європейський Парламент) та Європейський Суд.

7 лютого 1992 р. підписана Маастрихтська угода (Угода про Європейський Союз). Ця угода запровадила: Інститут омбудсмана, який розглядає скарги громадян держав-членів ЄС на інституції Союзу, і Комітет регіонів, який має представляти регіони держав-членів ЄС. Угода також розширила функції Парламенту.

Згідно з Маастрихтською угодою, ЄС базується на трьох стовпах:

1. Повноваження першого стовпа дуже широкі, а саме:

- спільний внутрішній ринок, тобто вільний рух осіб, капіталу, товарів та послуг;
- митний союз;
- спільна торговельна політика;
- спільна сільськогосподарська політика і політика рибальства;
- спільна транспортна та енергетична політика;
- Європейський соціальний фонд;
- спільна політика з питань охорони навколишнього середовища;
- захист конкуренції;
- підтримка наукового й технологічного розвитку;
- охорона здоров'я і споживачів; \
- цивільна оборона;
- туризм та спорт.

2. Другий стовп — це спільна зовнішня політика і політика безпеки (СЗППБ). Її завданням є зміцнення єдності та незалежності Європи, що має

сприяти збереженню миру, безпеки, прогресу на цілому континенті й у світі. Цілі СЗППБ:

- охорона спільних цінностей, життєвих інтересів, незалежності та цілісності ЄС, згідно з принципами Хартії об'єднаних народів;
- зміцнення безпеки ЄС і його членів;
- збереження миру та зміцнення міжнародної безпеки;
- підтримка міжнародної співпраці;
- розвиток і зміцнення демократії, а також легітимних урядів та поваги до прав людини і основних свобод.

3. Третій стовп співпраця у сфері юстиції та внутрішніх справ. Визначаючи обов'язки країн-членів у межах третього стовпа, творці Угоди про ЄС не внесли до діяльності ЄС питання, пов'язані з утриманням громадського спокою й охорони внутрішньої безпеки. У рамках третього стовпа ЄС зобов'язується:

- забезпечити громадянам ЄС високий рівень охорони з питань свобод, безпеки та юстиції;
- запобігати расизму і ксенофобії, а також боротися з цими явищами;
- запобігати організованій злочинності та боротися з нею;
- боротися з тероризмом, торгівлею людьми, торгівлею наркотиками, торгівлею зброєю, корупцією й зловживаннями.

Маастрихтська угода створила нову структуру з трьома «опорами», які мають як політичний, так і економічний характер. Це - Європейський Союз.

Разом з єдиним ринком та євро Шенгенську зону вважають одним із найбільших досягнень Євросоюзу. Угоду про її створення було підписано Бельгією, Францією, Німеччиною, Люксембургом і Нідерландами у 1985 р. в люксембурзькому містечку Шенген. Вона передбачала скасування на спільних кордонах цих країн усіх перевірок людей незалежно від їхнього громадянства, вироблення однакових стандартів контролю на зовнішніх кордонах та запровадження спільної візової політики. Отже, було створено простір без внутрішніх кордонів.

Відтоді Шенгенська зона постійно розширювалася. Це принесло відчутну вигоду звичайним людям і дало їм змогу подорожувати без проходження прикордонних перевірок. Водночас свобода пересування всередині супроводжується посиленням контролю на зовнішніх кордонах, щоб ефективно боротися з організованою злочинністю, тероризмом, нелегальною міграцією та торгівлею людьми і наркотиками. Країни Євросоюзу співпрацюють у сфері правопорядку правосуддя для того, щоб зробити Європу та безпечнішою.

За станом на середину 2013 р. до Шенгенської зони входили 22 країни ЄС (усі держави-члени, крім Болгарії, Кіпру, Ірландії, Румунії, Хорватії й Великобританії). Також учасниками цього простору без кордонів є чотири держави, що входять до не Євросоюзу: Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія і Швейцарія.

Складність багатогранність Європейського Союзу як та наднаціонального об'єднання породжує необхідність створення потужної й розгалуженої системи управління і координації дій для досягнення поставлених цілей Союзу. Країни-члени Європейського Союзу передають повноваження у вирішенні деяких Питань незалежним інститутам, які представляють інтереси Союзу, його держав та громадян. Європейська Комісія захищає інтереси Союзу загалом, кожен національний уряд представлений у Раді Міністрів (Раді), а члени Європейського Парламенту безпосередньо обираються громадянами ЄС. Таким чином, демократія і верховенство закону — наріжний камінь цієї структури.

Держави-члени Європейського Союзу досягли надзвичайно високого рівня економічної політичної інтеграції та Всередині ЄС практично не існує кордонів для людей і бізнесу, кожен може вільно працювати, жити та навчатися в іншій державі Союзу.

Однак це не означає розмивання культурних відмінностей чи існування загроз для мовної ідентичності кожної нації. «Єдність у розмаїтті» таке є гасло Євросоюзу. Численні - заходи на рівні ЄС допомагають зберігати особливості країн і регіонів, їхні традиції та культуру. Наприклад, існують програми для

підтримки вирощування в певних місцевостях ЄС сільськогосподарських культур, які надають тим регіонам специфіки.

Європейський інвестиційний банк (ЕІВ)- орган ЄС, заснований у 1959 р. Європейським Союзом для сприяння розвитку, інтеграції та співпраці шляхом надання інвестиційних позик. Позики надаються під однаковий відсоток, що забезпечує збалансованість управління позикою щодо погашення заборгованості. Позики надаються для розвитку відсталих європейських регіонів і реалізації проектів, що викликають спільний інтерес.

Економічний та соціальний комітет — консультативний орган ЄС, що спостерігає за функціонуванням єдиного внутрішнього ринку. Комітет складається з 317 членів, які представляють різні сфери економіки і соціальні групи та незалежні у виконанні своїх обов'язків.

Комітет регіонів — консультативний орган Ради ЄС і Комісії, який розробляє висновки з усіх питань, що зачіпають інтереси регіонів. Комітет складається з 317 членів представників регіональних та місцевих органів, повністю незалежних у виконанні своїх обов'язків.

Процес економічного розвитку Європейського Союзу відповідає таким ступеням економічної інтеграції:

- секторальна інтеграція пов'язана з усуненням торговельних бар'єрів, щодо виробництва, в одному або декількох секторах народного господарства;
- зона вільної торгівлі група двох або більше митних територій, на яких мита та інші обмежувальні засоби регулювання торгівлі скасовуються щодо основної частини торгівлі між складовими територіями стосовно товарів, які походять з таких територій.

Митний союз - заміна двох або більше територій на одну митну територію таким чином, що мита й інші обмежувальні засоби регулювання торгівлі скасовуються щодо основної частини торгівлі товарами, які походять з таких територій, а також ведуть єдину митну політику стосовно торгівлі товарами з територіями, не включеними до союзу.

Спільний ринок передбачає, крім вільного руху товарів у рамках митного союзу, ще і вільний рух виробничих факторів - праці, капіталів, підприємств. Економічний союз - це спільний ринок, в якому існує повне Об'єднання кредитно-грошової та фіскальної політик. У ньому використовується єдина валюта, що контролюється центральним органом влади, а держави-члени за своєю сутністю стають регіонами такого союзу.

У світовій практиці існування інтеграційних угруповань найбільш поширеними типами економічної інтеграції є зона вільної торгівлі й митний союз. Крім цього, як показує світовий досвід, об'єднання у митний союз держав, близьких в географічному, економічному і політичному значенні, створює сприятливі умови для скоординованого управління митною справою на території країн, пов'язаних єдиними загальними митними інтересами, сприяє розвитку внутрішньої та зовнішньої економічної діяльності, а також зміцнює їхні міжнародні зв'язки.

Розвиток і становлення митного права ЄС прямо пов'язані зі створенням митного союзу на рівні ЄС, що передбачає загальний простір, в якому здійснюється вільний обіг товарів та осіб. При цьому встановлюється спільний простір для суб'єктів ЄС з метою вжиття заходів у сфері торгової, тарифної й нетарифної політики щодо третіх країн. Правовими актами ЄС визначено межі митної території Союзу, на якій, крім деяких випадків, застосовується Єдине Митне законодавство.

Правові акти ЄС, що приймаються з метою реалізації статутних договорів щодо створення і функціонування митного союзу, мають наднаціональний характер й обов'язкову силу в державах-членах, а також вони наділені прямою дією та юрисдикційним захистом Суду ЄС і національних судових органів.

Термін «митне право Європейського Союзу» охоплює широке коло правових норм ЄС, що регламентують внутрішні й зовнішні аспекти функціонування митного союзу, а також норми, прийняті в рамках 2-ї та 3-ї опор Європейського Союзу (співробітництво в боротьбі з контрабандою, незаконним обігом наркотиків та ін.). Однак останні не мають характерних рис норм права

ЄС, оскільки вони не здійснюють прямої дії й потребують імплементації в національному праві держав-членів, а судовим захистом. Водночас, за також межами не користуються регулювання ЄС залишаються правовідносини пов'язані з відповідальністю за митні правопорушення й злочини, та на рівні національних законодавств регламентується інституційна основа митної служби, система і структура митних органів та статус їх службовців.

Кажучи про становлення митного права ЄС, слід згадати про його зв'язок не лише з національним, а й з міжнародним правом, бо діяльність міжнародних організацій та їхніх органів, зокрема ВМО, ГАТТ-СОТ, Європейської економічної комісії ООН, що пов'язана з встановленням нових стандартів і розробленням норм, спрямованих на врегулювання митних відносин, значно вплинула на розвиток митного права ЄС.

Так, діяльність Всесвітньої митної організації (ВМО) спрямована на гармонізацію здійснення митної справи державами-членами. Важливою складовою цієї роботи є рекомендаційна уніфікація митного законодавства. Одна основних функцій з вищезазначеної міжнародної організації це підготовка проектів конвенцій та поправок до конвенцій, а також розробка рекомендацій, що забезпечують одноманітне тлумачення і застосування конвенцій.

Всі держави-члени ЄС є членами ВМО, а також сторонами міжнародних угод, укладених під її егідою, згоду на обов'язковість яких надали в межах єдиної митної політики ЄС.

Світова організація торгівлі (ГАТТ/СОТ), заснована 1 січня 1995 р., з набуттям чинності Марракеської угоди з'явилася як результат трансформації Генеральної угоди з тарифів та торгівлі (надалі - ГАТТ). Правила і стандарти, закріплені в системі угод СОТ та імplementовані в законодавство Європейського Союзу, відіграли значну роль у становленні митного права ЄС. До тексту Угоди про заснування Світової організації торгівлі додаються додатки, які є невід'ємними представляють собою угоди частинами. Вони й правові документи, обов'язкові для всіх членів, наприклад: Угода про застосування статті VII ГАТТ

1994 р. (Кодекс про митну вартість), Угода про застосування статті VII ГАТТ (Антидемпінговий кодекс), Угода про правила визначення походження та ін.

Таким чином, у правилах ГАТТ/СОТ містяться положення щодо митної справи, зокрема: митно-тарифне регулювання; оцінювання; антидемпінгові й компенсаційні мита; митні союзи та зони вільної торгівлі; збори й формальності, пов'язані з імпортом та експортом; заборона імпорту й експорту; контингентування імпорту та експорту й ін.

Порівняно з вищезазначеними універсальними організаціями, є ще спеціальний орган — Робоча група з митних питань Європейської економічної комісії (ЄЕК), що діє в Женеві як допоміжний орган Економічної та Соціальної ради ООН. Європейська економічна комісія - це одна з п'яти регіональних економічних комісій, до її складу входять всі європейські держави, а також США і Канада. ЄЕК має п'ятнадцять головних органів, одним із них є Комітет з внутрішнього транспорту, який займається питаннями автомобільного, залізничного та річкового транспорту. Комітетом було підготовлено глосарій міжнародних митних термінів, який уніфікує митну термінологію і визначення митних операцій європейських держав.

До складу Комітету з внутрішнього транспорту ЄЕК ООН входять робочі групи з різних видів транспорту та Робоча група з митних питань (Група митних експертів). Ця група є практично специфічним органом для опрацювання митних питань у рамках ЄЕК. Вона була організована з метою створення активного міжнародного апарату, який повинен займатися розробленням і втіленням у життя уніфікованих митних систем, розвитком і удосконаленням митної техніки, митного законодавства держав, а також спрощенням митних формальностей на кордонах.

За своєї діяльності Робоча група з митних питань зробила великий внесок у розробку більш як 13 міжнародних митних конвенцій та інших міжнародних договорів, зокрема Митної конвенції про перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) 1959 р. і 1975 р., Митної конвенції про

контейнерні перевезення 1972 р. та Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах 1982 р.

Оскільки норми міжнародних угод не мають прямої дії в системі права ЄС, то для виконання цих норм у межах правопорядку Європейського Союзу необхідними стали заходи з їх імплементації у право ЄС. Варто виокремити такі основні методи імплементації міжнародних договорів, до яких приєднався ЄС: посилання; трансформація.

Імплементація може відбуватися на рівні Ради, за необхідності Парламенту і Комісії. Зауважимо, лише індивідуальна ТО трансформація не залишає сумніву в дії міжнародної норми ЄС, тобто коли норма угоди в кожному конкретному випадку відтворюється в зобов'язальному акті органу ЄС, така імплементація передбачає перехід норми з міжнародного права в європейське право, дає змогу стверджувати про наявність прав та обов'язків, що впливають з міжнародної угоди, а також про наявність судового захисту таких прав у національних судах і Суді ЄС. Водночас вона не залишає можливості для будь-якого обмежувального тлумачення її Судом ЄС.

3.2 Проблеми та напрями покращення організації митної політики у механізмі забезпечення сталого розвитку в Україні

Організація митної політики в Україні є складним завданням, пов'язаним з численними викликами та проблемами. Найголовніші з них розглянуто на рис. 3.2.

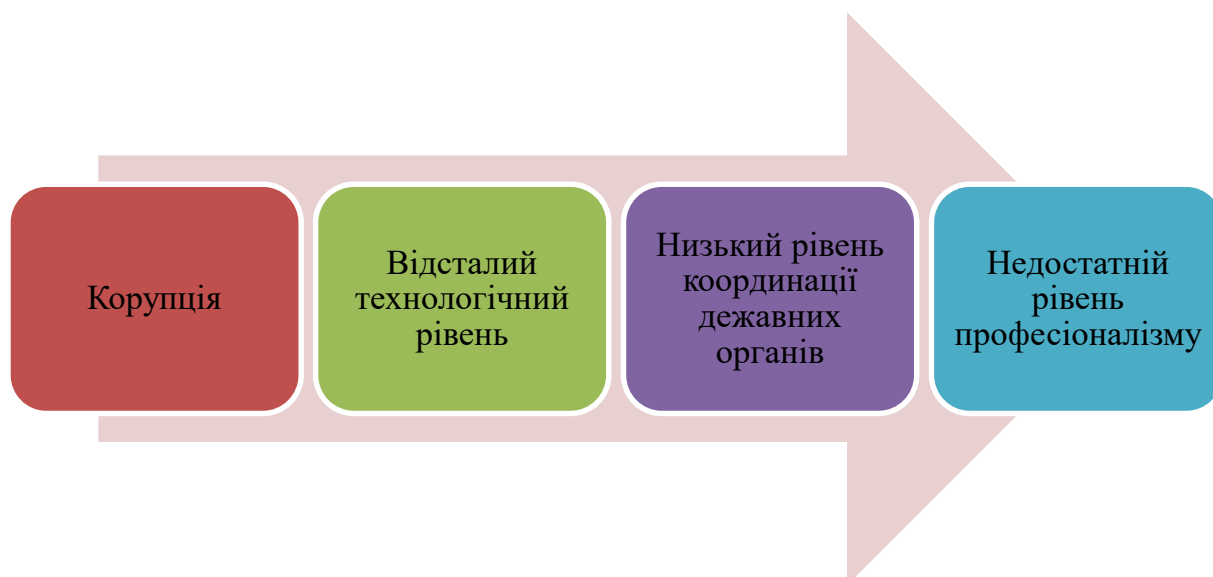

Рисунок 3.2 - Проблеми організації митної політики

Джерело: розроблено автором

Корупція в митній сфері залишається серйозною проблемою в Україні. Це негативно впливає на ефективність митного контролю, порушує правила торгівлі та стимулює недобросовісну конкуренцію. Розробка та впровадження ефективних механізмів контролю та нагляду можуть допомогти зменшити корупцію в митниці.

Використання сучасних технологій в митних процедурах української митниці є недостатнім. Це може призводити до затримок у митних операціях, збільшення адміністративного навантаження та підвищення ризику корупції. Впровадження електронних систем та автоматизація митних процедур можуть покращити ефективність та прозорість митного контролю.

Українські митні органи часто працюють відокремлено один від одного, що призводить до недостатньої координації та обміну інформацією. Це може ускладнювати ефективний митний контроль та зменшувати результативність митної політики. Впровадження механізмів співпраці та обміну інформацією між митними органами може сприяти покращенню координації та забезпечити більш ефективний контроль.

У митниці необхідний високий рівень професіоналізму та кваліфікації співробітників. Недостатня підготовка та низький рівень компетентності можуть

обмежувати ефективність митного контролю та сприяти ризику корупції. Посилення професійної підготовки та навчання митних службовців може сприяти поліпшенню якості та ефективності митної політики.

Напрями покращення організації митної політики в Україні включають наступні (див. рис. 3.3)

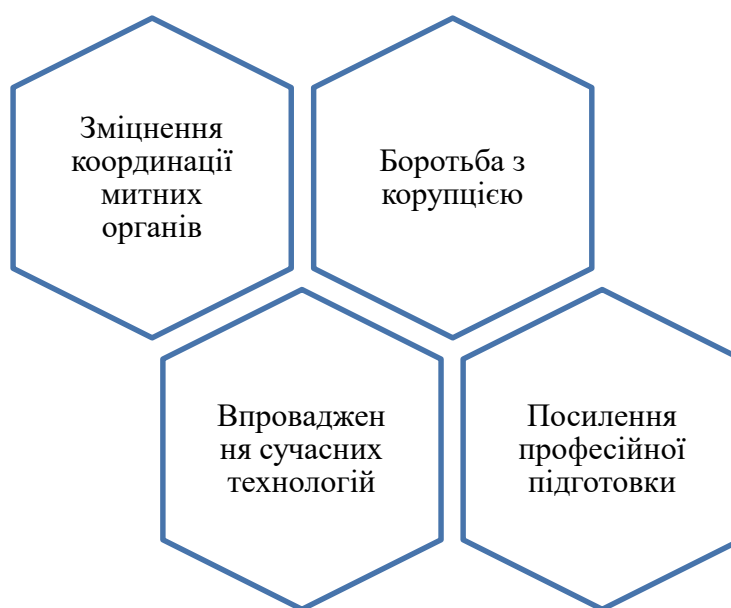

Рисунок 3.3 - Напрями покращення організації митної політики в Україні

Необхідно зробити рішучі кроки для запобігання корупції в митниці шляхом встановлення ефективних механізмів контролю, розробки кодексу етики та строгого покарання порушників.

Розробка та впровадження електронних систем та автоматизація митних процедур можуть покращити ефективність та прозорість митного контролю, зменшити адміністративні витрати та затримки.

Важливо забезпечити ефективну координацію між митними органами та іншими заінтересованими структурами, щоб забезпечити обмін інформацією та спільну діяльність у сфері митного контролю.

Посилення професійної підготовки: Необхідно забезпечити систематичну професійну підготовку та навчання митних службовців, зокрема у сфері митного права, технологій та міжнародного співробітництва.

Сучасна розгалуженість економічної політики України вимагає вдосконалення та застосування нових методів регулювання зовнішньоекономічних зв'язків країни з іншими державами та застосування нових методів адміністрування митних платежів, що зумовлено досить високим рівнем надходжень митних платежів у структурі податкових надходжень Державного бюджету України. З огляду на це особливу увагу потребує проблема дослідження особливостей управління митними платежами на засадах контролінгу, адже сучасний етап інтеграційних і глобалізаційних процесів потребує подальших досліджень у сфері побудови організаційних засад контролінгу з урахуванням потенціалу взаємодії фіскальної служби та суб'єктів ринку фінансових послуг. Під контролінгом слід розуміти процес або закономірну, послідовну зміну явища, що забезпечує ефективну реалізацію основних функцій управління.

Розробка нових підходів до управління в митних органах, створення орієнтованих на досягнення цілей систем інформаційно-аналітичної та методичної підтримки керівників в процесі прийняття рішень, отримання достовірної інформації про результати діяльності митних підрозділів і використання цих даних в цілях вдосконалення управління в митних органах є надзвичайно актуальною.

До числа проблем, що виходять за рамки окремих митних органів, рішення яких повинно сприяти застосуванню контролінгу в практиці, можна віднести: недостатнє розуміння концепції контролінгу; відсутність навчених і досвідчених кадрів для контролінгу; недостатню участь керівництва організацій в побудові системи контролінгу та її експлуатації; системні проблеми в галузі управління організаціями; відхилення в бік оперативного контролінгу, переважання обліково-аналітичного аспекту над активним «зворотним зв'язком».

На сьогодні ключовими проблемами на шляху розвитку державної митної справи та реформування митниць є: складність, надмірна забюрократизованість та вразливість для корупції процедур здійснення митного контролю та оформлення, а також дозвільної системи, яка передбачає необхідність отримання великої кількості погоджень та дозволів; відсутність збалансованості безпекової складової

та спрощення митних процедур, впроваджених або впровадження яких передбачено найближчим часом. Індикатором цих проблем є значна частка митних спорів, рішення судів за якими прийняті не на користь митниці. За оцінками експертів вона становить від 61 % до 90 %. Часто це пов'язано з заплутаними, неякісними нормативними актами, неузгодженістю з ними відомчих наказів і листів, які при цьому є в неконтрольовано великій кількості.

Підвищення ефективності організації справляння митних платежів можна досягти за рахунок: покращення організаційно-правового та інформаційного забезпечення діяльності контролюючих органів шляхом проведення аналізу класифікаційних рішень традиційного імпорту та перегляду переліку товарів «групи ризику»; активізації співпраці з виробниками та імпортерами товарів в частині одержання довідкової інформації про ціни та чинники, які впливають на їх рівень; обмеження термінів подання висновків експертними підрозділами з метою забезпечення вимог Митного кодексу щодо оформлення повної митної декларації; вдосконалення організаційних заходів шляхом посилення контролю митних органів за правильністю класифікації та визначення країни походження товарів, стосовно яких встановлено диференційовані ставки ввізного мита і спеціальні та антидемпінгові заходи.

Вирішення зазначених питань на практичному рівні дозволить підвищити якість митного регулювання та вдосконалити процес справляння митних платежів в Україні, що в свою чергу збільшить надходження до державного бюджету. Удосконалення управління в митних органах на основі контролінгу має відбуватися на шляхах реалізації принципів: менеджменту якості; системного аналізу; процесновартісного управління; управління за відхиленнями; програмно-цільового управління; програмно-цільового і індикаційного планування.

З метою попередження порушень митних правил та забезпечення сплати митних платежів в повному обсязі зобов'язати обласні митниці ДМС забезпечити:

– проведення поглибленого аналізу зовнішньо-економічних операцій щодо товарів, які ввозяться в Україну без зазначення конкретного одержувача (ордерні поставки) для формування додаткових митних формальностей;

- митного огляду та зважування;
- посилення аналітично-пошукової роботи, у тому числі із застосуванням системи управління ризиками, в напрямку, виявлення ризикових зовнішньо-економічних операцій, пов'язаних з недостовірним декларуванням товарів, а саме їх фізичними, кількісними, якісними, ваговими характеристиками тощо;
- обов'язкове письмове інформування митниці про встановлені розбіжності, виявлені під час митного огляду товарів, зважування тощо, для врахування ними отриманих відомостей при випуску товарів у вільний обіг.

Таким чином, удосконалення управління митними платежами на засадах контролінгу в митних органах можливе лише за умови систематизації законодавчих і нормативно-правових актів та приведення їх у відповідність до загальноприйнятих світових норм і стандартів з метою забезпечення зручності їхнього застосування контролюючими органами. Незважаючи на те, що контролінг є ефективним методом управління митними платежами, на сьогоднішній день спостерігається його впровадження митними службами Німеччини, Австрії. В Україні, як і в інших державах, концепція контролінгу як системи інформаційно-аналітичної та методичної підтримки управлінської діяльності не є розробленою в повному обсязі. Цьому передують ряд причин, насамперед таких як: недостатнє розуміння концепції контролінгу; відсутність досвідчених кадрів в області контролінгу; недостатня участь керівництва організації в побудові системи контролінгу тощо.

З метою удосконалення управління в митних органах на основі контролінгу мають бути реалізовані принципи системного аналізу, менеджменту якості, програмно-цільового управління, розроблена нова система управління ризиками, імплементовані нові положення митного кодексу ЄС до законодавства України, встановлені зобов'язання обласних митниць ДМС письмово інформувати про встановлені розбіжності, виявлені під час митного огляду товарів в обов'язковому порядку з метою забезпечення сплати митних платежів в повному обсязі.

Пропоную зупинитися детальніше на кількох основних проблемах митниці та шляхах їх вирішення.

Фіскалізація чи безпека

Зараз надходження митних платежів до бюджету розглядається державою як ключовий показник ефективності митниці. Існування так званих очікуваних надходжень до держбюджету призвело до застосування митниками квазі-легальних інструментів у майже будь-якому випадку шостого (резервного) методу визначення митної вартості не за ціною контракту. Це створює простір для корупції, оскільки щоразу фінальна сума платежів є предметом домовленостей між декларантом та митним органом.

Здійснення митної справи за імперативом наповнення бюджету без виконання функцій митної безпеки посилює корупційний тиск на суб'єкти ЗЕД, збільшує обсяг "сірих" схем поставки, штучного зростання цін на товари легального імпорту.

Наслідок — скорочення обсягів легального імпорту і зовнішньої торгівлі в цілому, а надалі — скорочення обсягів іноземних інвестицій і падіння ВВП. Натомість світова спільнота розглядає митну справу передусім як забезпечення безпеки ланцюга постачання товарів і сприяння зовнішній торгівлі.

Митна справа є одним з ключових компонентів євроінтеграційних процесів України, однак повноваження і структура "митної складової" апарату ДМС та митниць не відповідають зобов'язанням України в рамках угод про асоціацію між Україною та ЄС і про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Митний пост-аудит

Однією з основних проблем ДМС є недосягнення найбільш очікуваного результату від об'єднання митної і податкової служб. Йдеться про відсутність запровадження на всьому ланцюгу постачання, від імпортера до кінцевого споживача, контролю за базою оподаткування, у тому числі ПДВ, та, відповідно, за податком на прибуток.

Цього не відбулося, тому деякі недобросовісні імпортери використовують схеми заниженої митної вартості та декларування недостовірних відомостей на кшталт кількісних та якісних характеристик товарів, що безпосередньо впливають на їх вартість, при ввезенні товарів на митну територію України.

Світові тенденції щодо спрощення процедур під час митного оформлення, зокрема шляхом скорочення часу митного оформлення та обсягів контрольних заходів, не передбачають тотального митного контролю під час ввезення товарів.

Вони передбачають існування ефективного механізму пост-митного контролю, який повинен створити баланс між висхідним обсягом спрощень митних процедур та контролем з боку державних органів.

Безпідставна трансформація митного пост-аудиту у сферу контрольної-перевірочної роботи податкових органів фактично нівелювало його ефективність, спровокувало обмеження щодо його здійснення. Вирішити проблеми "надмірної фіскалізації" митниці і балансу між сприянням торгівлі та контролю за операціями суб'єктів ЗЕД можна такими шляхами.

Перший — створення умов для отримання Україною попередньої митної інформації від митних органів країн — членів ЄС стосовно товарів, що є об'єктами експорту в Україну з території ЄС.

Другий — отримання митними органами якісної і вчасної попередньої інформації від транспортних операторів, у першу чергу — морських ліній.

Третій — запуск в ДМС повноцінного з точки зору організаційно-кадрового забезпечення та ефективного застосування митного пост-аудит контролю.

Четвертий — поступовий перехід до адміністрування митних платежів за результатами пост-аудиту.

Міжнародне співробітництво

Налагодження міжнародних зв'язків є тривалим процесом і вимагає певних професійних знань та навичок. Передусім, мова йде про такі завдання.

1. Забезпечення в ДМС відповідності повноважень, структури, фінансування та представницького й кадрового рівня підрозділу, відповідального за міжнародне співробітництво.

2. Створення організаційних умов для застосування територіальними митними органами своїх повноважень з метою підтримання оперативного зв'язку між митними органами України та митними органами суміжних іноземних держав.

3. Створення у складі дипломатичних місій України інституту постійних митних представників (аташе) в країнах-сусідах та ключових торговельних партнерах, окрема, в КНР. Відновлення діяльності митного аташе в Брюсселі, відповідального за взаємодію з Всесвітньою митною організацією.

4. Запровадження системи оцінки діяльності підрозділу, відповідального за організацію міжнародного митного співробітництва, відповідно до визначених, зрозумілих ключових показників оцінки ефективності.

5. Усунення внутрішніх бюрократичних перешкод для здійснення міжнародної діяльності та дублювання повноважень підрозділів, як це було всередині ДМС.

6. Посилення співпраці з організаціями ВМО, ГУАМ, ОЧЕС, ЄКООН.

ІТ-технології та обмін інформацією

Нещодавно Держмитслужба активно відпрацьовувала низку систем технічних засобів митного контролю для прискорення проведення процедури пропуску товарів через державний кордон України.

Це мобільні рентгенівські системи сканування, відеоспостереження і зважування, шлагбауми, картки доступу в пункти пропуску. В результаті були розроблені проекти документів щодо інтеграції технічних та спеціальних засобів митного контролю з автоматизованою системою митного оформлення Держмитслужби.

Реалізація таких заходів дозволила б створити такі пункти пропуску, які за технічними характеристиками відповідали б стандартам країн-членів ЄС.

Як свідчить практика, інформаційний обмін з митними органами інших країн здійснюється для отримання в режимі онлайн інформації про вантажі, які пройшли митне оформлення в країні виїзду і прямують в Україну. Тобто митниці стає відомо про вантаж до його в'їзду на митну територію України.

Інформація формується на основі даних митних декларацій. Використання такої інформації дозволяє прискорювати проходження вантажів, перевіряти законність зовнішньоекономічних операцій і митну вартість товарів. Формат, періодичність та порядок інформаційного обміну зазначаються в договорах.

Зараз митні органи України з певними проблемами обмінюються попередньою інформацією з Польщею, Молдовою, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, державами-членами ГУАМ.

Імплементация угоди про асоціацію між Україною та ЄС і функціонування зони вільної торгівлі передбачає налагодження обміну попередньою інформацією. Зокрема — шляхом набуття Україною членства в Конвенції про спільну транзитну процедуру та через приєднання до нової комп'ютерної транзитної системи NCTS.

Вирішення цього питання повинно включати напрям розумної та виправданої централізації автоматизованої системи митного оформлення та інтегроване використання технічних засобів митного контролю.

Як подальший системний крок слід розглядати поступову реалізацію концепції максимальної інтеграції всіх внутрішніх та зовнішніх складових, елементів та даних. Це забезпечить реальний моніторинг митного контролю та дій персоналу митних органів на всіх етапах здійснення митного контролю.

Інший напрям — заходи з імплементации угоди про асоціацію між Україною та ЄС: застосування комп'ютерної транзитної системи та приєднання країни до Конвенції про спільний транзит, створення електронних систем попереднього обміну інформацією з митними органами інших країн та з державними органами України.

Ці системні кроки дозволять збудувати потужну митну адміністрацію. Якщо ми все зробимо правильно, то нечесна конкуренція і схеми на митниці припиняться, а в бюджет надійдуть суми, зіставні з траншем МВФ. Часу на експерименти вже нема.

ВИСНОВКИ

Митна політика в Україні є важливим інструментом у механізмі забезпечення сталого розвитку країни. Її ціль полягає в забезпеченні ефективного контролю за переміщенням товарів через митний кордон, стимулюванні економічного зростання, сприянні конкурентоспроможності та привабливості інвестиційного клімату.

Зовнішньоекономічна діяльність держави завжди тісно пов'язана з митною діяльністю та митною політикою, так як причиною появи зовнішньоекономічної діяльності є наявність економічних відносин між країнами як суб'єктів впливу та контролю з боку держави. Цей факт зумовлює перевагу економічної природи функції митної політики. Станом на сьогодні митну політику можна розглядати через призму шести функцій: захисна, фіскальна, міжнародно-політична, економіко-регуляторна, контрольсько-організаційна та інформаційно-статистична.

Загальні принципи митної політики є основою для розвитку ефективної та сприятливої митної системи, яка відіграє важливу роль у досягненні сталого розвитку України. Основні принципи митної політики України включають принцип свободи та захисту внутрішнього ринку, принцип пропорційності та прогресивності оподаткування, принцип екологічної безпеки, принцип співпраці з міжнародними партнерами.

Митна політика дійсно є важливим інструментом управління зовнішньоекономічними відносинами країни і має значний вплив на сталий розвиток. Вона визначає правила та умови взаємодії України з іншими країнами у сфері міжнародної торгівлі, митної політики та митного контролю. Основні аспекти впливу митної політики на сталий розвиток включають: стимулювання економічного зростання, розвиток конкурентоспроможності, підтримка сталості соціального ринку, екологічна сталість, міжнародна співпраця та інтеграція.

Нормативно-правове регламентування митної політики відіграє важливу роль у сталому розвитку. Законодавчі акти України, такі як Закон "Про митний

тариф", регулюють митні процедури, ставки мита, правила та обов'язки учасників зовнішньоекономічної діяльності. Постанови Кабінету Міністрів України деталізують виконання законодавчих норм та встановлюють процедури, необхідні для реалізації митної політики.

Для досягнення сталого розвитку України важливо звернути увагу на ряд аспектів. Серед них:

- Ефективне управління митною політикою, включаючи розробку стратегічних планів та програм, координацію дій між митними органами та іншими зацікавленими структурами.

- Впровадження сучасних технологій у митні процедури, які сприятимуть автоматизації та зменшенню адміністративних витрат, поліпшенню якості та прозорості митного контролю.

- Боротьба з корупцією шляхом запровадження ефективних механізмів контролю, розробки кодексу етики та строгого покарання порушників. Необхідно зробити рішучі кроки для запобігання корупції в митниці.

- Посилення професійної підготовки та кваліфікації митних службовців, що сприятиме вдосконаленню їхньої роботи та забезпечить високий рівень професіоналізму. Необхідно забезпечити систематичну професійну підготовку та навчання митних службовців, зокрема у сфері митного права, технологій та міжнародного співробітництва.

- Розвиток співпраці з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня митна організація та Європейський союз, для обміну досвідом, підтримки реформ та гармонізації митних стандартів.

- Важливо забезпечити ефективну координацію між митними органами та іншими заінтересованими структурами, щоб забезпечити обмін інформацією та спільну діяльність у сфері митного контролю.

Організація митної політики в Україні є складним завданням, пов'язаним з численними викликами та проблемами. Аналіз стану митної політики в Україні показав наявність проблем, таких як недостатня ефективність митних процедур, висока сприйнятливість до корупції та нестабільність соціально-економічної

ситуації. Однак, уряд України зосереджений на покращенні ситуації шляхом реформування митної системи, впровадження нових технологій та залучення міжнародної підтримки.

Для успішного забезпечення сталого розвитку в Україні необхідно продовжувати реформування митної політики, підвищувати рівень прозорості та ефективності митних процедур, зміцнювати співпрацю з міжнародними організаціями та забезпечувати належний контроль та нагляд у сфері митного контролю. Тільки шляхом поєднання всіх цих зусиль можна досягти сталого розвитку та підвищити конкурентоспроможність України на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова А.С. Митні платежі як складова доходів державного бюджету *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4. С. 270-275.
2. Адаменко І.П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Бізнес Інформ*. 2014. № 3. С. 341-345.
3. Митна політика та митна безпека України : монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, І. Г. Бережнюка. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2017. - 338 с.
4. Бережнюк І.Г. Актуальні питання теорії та практики митної справи : монографія. *Митна справа в Україні*. Том 21 ,Хмельницький. 2013. – 428 с.
5. Бережнюк І.Г. Управління ризиками в митній справі: зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія; за заг. ред. І.Г. Бережнюка. - Хмельницький. : ПП. Мельник А.А., 2014. - 288 с.
6. Білецький А.А. Фіскальний та регулюючий потенціал функціонування митної служби України в умовах відкритої економіки: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук Ірпінь, 2010 19 с.
7. Білуха М.Т. Митний контроль: організація і методологія / М. Т. Білуха, Т. В. Микитенко // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). - 2014. - № 1. - С. 181-187.
8. Бобрижна Г.В. Підходи до удосконалення тарифного регулювання у контексті реалізації державної митної політики Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_11_10
9. Болотна О.В. Політика імпортозаміщення як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України *Бізнес Інформ*. - 2016. - № 10. - С. 23-25.
10. Брендак А.І. Стратегічні напрями розвитку системи управління митними ризиками в контексті євроінтеграції України. Державне управління: теорія та практика. 2017. № 2. С. 57-65.

11. Вакульчик О.М. Формування системи митного аудиту в Україні : монографія; за заг. ред. О.М. Вакульчик. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. – 208 с. – (Митна справа в Україні. Том 25).

12. Гатаулліна Е.І. Державна фінансова політика у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою / Е. І. Гатаулліна // Економічний вісник університету. - 2015. - Вип. 27(1). - С. 149-155.

13. Герасимюк П.В. Ефект митної політики: поняття та класифікація. Держава та регіони – 2018. Вип. 2. С. 45-51.

14. Герасимюк П.В. Митні ефекти як індикатори стану реалізації митної політики помірною протекціонізму в Україні. Економіка та держава. 2019. № 7. С. 100-108.

15. Гетманцев Д.О. До питання про місце мита в системі оподаткування / Д. О. Гетманцев // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. - 2017. - Вип. 6-2(2). - С. 75-77.

16. Державна митна служба України. Офіційний сайт. URL: <https://customs.gov.ua/en/> (дата звернення: 19.03.2023).

17. Губа М.О. Місце митної безпеки держави серед основних складових її забезпечення / М.О. Губа // Бізнес-Інформ : Міжнар. наук. екон. журнал. – Харків : Вид-во ХНЕУ. –2014. – № 11. – С. 19-23.

18. Гужва І. Ю. Механізми обмеження експорту брухту чорних металів у рамках СОТ / І. Ю. Гужва // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2016. - Вип. 6(1). - С. 67-70

19. Гуцул І.А. Ефективність управління митними ризиками у країнах Європейського Союзу та Україні. Інфраструктура ринку. 2019. №36. С. 377-384.

20. Десятнюк О.М., Харкавий М.О. Новітня парадигма реалізації митного контролю в умовах спрощення митних процедур. Ефективна економіка. 2015. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=3&y=2015>

21. Джумурат О. В. Місце та роль ризиків у системі митної безпеки держави/О.В. Джумурат// Вісн. Хмельницького нац. ун-ту. - Сер. — Економічні науки. - 2013. - № 3, Т 2. - С. 307-311.

22. Діденко Є. О. Теоретико-методичні засади державної фінансової політики Є. О. Діденко, С. М. Невмержицька // Ефективна економіка. – Дніпропетровськ : ДДАЕУ, 2017. – № 2. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5440>.

23. Доходи державного бюджету України. Ціна держави. URL: <http://cost.ua/budget/revenue/>

24. Дьяченко О.В., Вишинська Т.Л., Литвин С.М. Митний контроль як один із засобів виявлення правопорушень у сфері митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Вісник Хмельницького національного університету. 2016. №2. Том 1. С. 218-227

25. Калашников В.М. Правові та організаційні засади митної політики США / В. М. Калашников // Правова позиція. - 2016. - № 1. - С. 59–67.

26. Калініченко А. І. Митна безпека як складова національної безпеки України Право та інновації. 2015. № 2. С. 14-18. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2015_2_4.

27. Калюжна Н. Г. Міждержавні торговельні конфлікти як уособлення політики неопротекціонізму *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 1.С. 30-36.

28. Картузов Є.П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 10. С. 115- 123.

29. Квеліашвілі І. Гармонізація національної митної політики з міжнародними нормами і стандартами в митній сфері *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 1. - С. 74-80.

30. Кістанова Я.М. Спільна митна політика Європейського Союзу та співробітництво з Україною *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 5. С. 332-334.

31. Костенко А.О. Розбудова системи управління ризиками в частині відбору підприємств для проведення митного аудиту в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2018 Економіка. Вип. 1. С. 86-90.

32. Костенко А.О. Управління ризиками в митному контролі після випуску товарів / А. О. Костенко // Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки. - 2018. - № 1. - С. 40-48.

33. Кривіцький, В. Концептуальний базис парадигми митної безпеки України *Світ фінансів*. 2018. Вип. 4. С. 99-109.

34. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 27.05.2019)

35. Літовченко В.Б. Фіскальна функція у сфері митної діяльності та її місце в процесі реалізації державної політики у сфері митної справи / В.Б. Літовченко // Вісник АМСУ. Серія: «Право», № 2 (13), 2014. – С. 171–175.

36. Ляшенко В. І., Осадча Н. В. Митний режим ввезення для переробки: алгоритм реалізації та напрями вдосконалення / В. І. Ляшенко, Н. В. Осадча // Економіка промисловості. - 2012. - № 3-4. - С. 372-379.

37. Мельник М.В. Митний контроль та митне оформлення при застосуванні митних режимів / М. В. Мельник // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. - 2011. - Вип. 7. - С. 269-273.

38. Єдинак Т.С., Коновалова О.В., Герасимова В.А. Сучасні проблеми функціонування та оцінки ефективності митного поста-аудиту в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 17. С. 651–655.

39. Конституція України від 28.06.1996 Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30, ст. 141, Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.03.2023).

40. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. Верховна Рада України. Офіц. вид. Офіційний Вісник України. 2012. № 44-48, Ст. 552, Редакція від

04.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 28.03.2023).

41. Про митний тариф України: Закон України від 01.01.2023 р. № 2697-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text> (дата звернення: 15.04.2023).

42. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 29. Ст. 377, Редакція від 04.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 15.05.2023).

43. Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану. Постанова Кабінету міністрів України від 9 березня 2022 р. № 236. Документ 236-2022-п. Редакція від 03.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2022-%D0%BF#Text>

44. Про затвердження Порядку проведення спеціального навчання працівників суб'єктів перевезення небезпечних вантажів Постанова Кабінету міністрів України від від 31 жовтня 2007 р. № 1285. Документ 1285-2007-п. Редакція від 23.04.2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1285-2007-%D0%BF#Text>

45. Transparency International. Всесвітній рух проти корупції. URL: <https://www.transparency.org/en/>

46. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-budget> (дата звернення: 20.05.2023).

47. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2023).